

Vlaams
Mensenrechten
Instituut

Advies

Ouderen en mensenrechten:
tellen ouderen nog mee?

Advies nr. 5 van 2024
Uitgebracht op
23 april 2024

INHOUD

Samenvatting	3
1. Situering.....	4
2. Steeds terugkerende uitdagingen	6
Mobiliteit en toegankelijkheid voor ouderen.....	6
Digitale inclusie van ouderen.....	7
Ouderen en het recht op wonen	8
Ouderen en arbeid	9
3. Nood aan een breder mensenrechtenperspectief	10

Samenvatting

In dit advies analyseert het Vlaams Mensenrechteninstituut de manier waarop met de rechten van ouderen wordt omgegaan binnen de Vlaamse bevoegdheden. Op vlak van mobiliteit en toegankelijkheid, digitale inclusie, wonen en arbeid wordt er al veel gedaan, maar komen ook steeds dezelfde uitdagingen terug. Aan de oorsprong daarvan ligt een miskenning van de essentiële waarde van ouderen, een vooroordeel dat bepaalt dat wie 'oud' is, 'out' is.

In tijden van toenemende vergrijzing enerzijds en het enorme potentieel van de digitale ontwikkelingen anderzijds is er nood aan een fundamentele omwenteling in de rol die ouderen in onze samenleving spelen. Het Vlaams Mensenrechteninstituut pleit ervoor deze problematiek aan te pakken over alle beleidsdomeinen heen, telkens vertrekkend vanuit de mensenrechten en menselijke waardigheid, waarbij we ouderen gaan zien als actieve medeburgers die maximaal participeren aan de samenleving.

Analoog aan eerdere verdragen over rechten van specifieke groepen, zoals het Kinderrechtenverdrag en het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, pleit het Vlaams Mensenrechteninstituut voor de totstandkoming van een specifiek Verdrag voor de rechten van ouderen. Een dergelijk verdrag is nodig om de fundamentele uitdagingen op lange termijn te realiseren. Het zou ingrijpende veranderingen teweeg kunnen brengen in wetgeving en praktijk, en een gestructureerd mechanisme bieden voor monitoring en opvolging van rechten van ouderen, waardoor een gedeelde verantwoordelijkheid voor de rechten van ouderen in elke dimensie van de samenleving mogelijk wordt.

1. Situering

'Tellen ouderen nog mee?' is een vraag die steeds vaker klinkt in vergrijzende samenlevingen, waar ouder worden nog te vaak wordt geassocieerd met negatieve vooroordelen, stereotypen, en discriminatie op basis van leeftijd.¹ Dit is een probleem waarbij de essentiële waarde van ouderen, hun grote bijdrage en hun actieve rol in de gemeenschap, wordt miskend. Ook in Vlaanderen kunnen ouderen veel te vaak niet volwaardig aan de samenleving participeren. Het is bovendien een probleem dat alleen maar groeit en urgenter wordt. De wereldbevolking vergrijst gestaag, een demografische verschuiving die ook in Vlaanderen merkbaar is.² Tussen 2000 en 2022 is het aandeel 65-plussers gestegen van 17% naar 21%. De verwachting is dat tegen 2070 het aandeel ouderen één op vier zal zijn.³ Bovendien is ouder worden iets waar ook mensen die jonger zijn van wakker liggen. Dat maakt dat de rechten van ouderen voor een steeds groter wordende groep mensen relevant zijn.

Deze vergrijzing brengt niet alleen nieuwe uitdagingen met zich mee, maar ook een onmiskenbaar potentieel.⁴ Deze positieve aspecten van de inclusie van ouderen worden nog vaak te weinig belicht. De technologische ontwikkelingen bieden allerlei mogelijkheden voor ouderen om meer dan ooit actief te blijven en te participeren aan de samenleving. Op vlak van politieke participatie vormen ouderen meer dan een kwart van de stemgerechtigde bevolking, bovendien zijn ze veel vaker dan hun kinderen en kleinkinderen lid van een politieke partij.⁵ Ouderen kunnen meer dan ooit een bijzonder actieve rol spelen in elk gezin en in de samenleving: als burgers, als voorbeelden voor de jeugd, als dragers van cultuur en wijsheid,... Hun rijke levenservaring geeft hen een enorm potentieel om op elk niveau bij te dragen en tegelijk actief mee te genieten. Niet toevallig wordt er op internationale fora over ouderen gesproken als 'raadgevers en behoeders van kennis, expertise en leiderschap'.⁶ Echter, in schril contrast met al die mogelijkheden en kansen zien we 'oud zijn' nog te vaak als 'out zijn'.⁷

Ouderen worden vaak betutteld en niet serieus genomen in besluitvormingsprocessen die hen direct aangaan, of het nu gaat om hun levensstijlkeuzes, medische zaken, financiële zaken, of maatschappelijke participatie.⁸ Deze houding, die voortkomt uit vooroordelen en stereotypen over ouderdom, beperkt de autonomie van ouderen en ondermijnt hun gevoel van

---

¹ R. N. Butler, "Ageism: Another Form of Bigotry", *The Gerontologist*, 1969, 9, 4, p. 243. Zie ook Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, UN Doc. A/HRC/48/53, 2021; Global report on ageism, *World Health Organization*; 2021, CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

² J. Vranken, P. De Decker en R. Crivit, 'Inleiding ook ouderen hebben recht op mensenrechten' in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 16-17.

³ P. Deboosere, "Een demografische kijk op de veroudering van de bevolking" in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 29-45.

⁴ P. Deboosere, "Een demografische kijk op de veroudering van de bevolking" in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 29-45.

⁵ M. Swyngedouw, K. Abts en D. Delespaul, "Vlaamse ouderen en democratisch burgerschap", in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 283.

⁶ 'advisers and custodians of knowledge, expertise and leadership', zie B. Hubeau, N. Van Leuven, "Ouderenrechten zijn mensenrechten", in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 58.

⁷ Zie ook de getuigenissen in het boek A. De Jaegere, M. Vanhee, N. Van Leuven, *Grijs aan Zet*, 2023, Maklu, 175p. "We worden zo gemakkelijk vergeten. Het is duidelijk hé, bij ons vallen er geen stemmen te halen, binnenkort zijn toch dement of dood" (Christian, 73 jaar).

⁸ L. De Clercq, "Het begint bij 'Paulaatje', waar eindigt het?" in A. De Jaegere, M. Vanhee, N. Van Leuven, *Grijs aan Zet*, 2023, Maklu, p. 28-35; A. Peuteman, *Grijsgedraaid*, Vrijdag, 208p.; Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, 2015, UN Doc. A/HRC/30/43, para. 44.

eigenwaarde en zelfbeschikking.⁹ Het is een wijdverspreid fenomeen dat diep geworteld is in onze samenleving. Ouderen worden vaak behandeld als passieve ontvangers van zorg en ondersteuning, in plaats van actieve deelnemers aan het maatschappelijk leven met hun eigen wensen, behoeften en bijdragen.¹⁰ Mensenrechten zijn echter altijd wederkerig, zodat een loutere benadering van ouderen als ontvangers van zorg te eenzijdig is.

Het is van groot belang om deze problematiek aan te pakken en ouderen te respecteren als volwaardige leden van de samenleving met hun eigen stem en rechten op autonomie, ongeacht hun leeftijd. Dit vereist een mentaliteitsverandering en een cultuur van gelijkwaardigheid en respect voor ouderen, waarbij hun autonomie wordt gewaardeerd en gestimuleerd. Ook binnen het huidige mensenrechtenkader blijven ouderen nog vaak relatief onzichtbaar.¹¹ De rechten van ouderen worden niet altijd volledig erkend of expliciet benoemd, zelfs wanneer er duidelijke getuigenissen zijn van schendingen van deze rechten, zoals ten tijde van de Covid-19-crisis.¹²

Met het Vlaamse ouderenbeleidsplan wordt deels tegemoet gekomen aan de nood aan een beleid over de verschillende domeinen heen. Het huidige decreet van 7 december 2012 houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen dateert in zijn oorspronkelijke versie al van 2004. Het huidige ouderenbeleidsplan 2020-2025¹³ bevat per beleidsdomein een aantal maatregelen die als doel hebben de bescherming en de participatie van ouderen te verhogen. Zo wordt o.a. gewerkt met ouderenadviesraden waarvan de rol vaak verschilt van gemeente tot gemeente.¹⁴

De opmaak van het ouderenbeleidsplan gebeurt onder de coördinatie van het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, waarbij de minister een coördinerende rol opneemt. Echter, zoals hieronder wordt aangetoond blijft elk beleidsdomein uiteindelijk verantwoordelijk voor de opvolging van de verschillende acties, terwijl nu reeds vaak – ook door de bevoegde minister - wordt vastgesteld dat een inclusieve benadering net een collectieve bevoegdheid en verantwoordelijkheid veronderstelt.¹⁵ Ook de relatief korte tijdshorizon van het beleidsplan is voor verbetering vatbaar, aangezien de uitdagingen op vlak van vergrijzing wellicht alleen maar groeien in de toekomst. Bovendien ontbreekt de stimulans om te werken aan de inclusieve

---

⁹ *Carvalho pinto de sousa morais tegen Portugal*, EHRM 25 juli 2017, nr. 17484/15; *Pretty tegen het Verenigd Koninkrijk*, EHRM 29 april 2002, nr. v. 2346/02.

¹⁰ B. Hubeau en N. Van Leuven, "Ouderenrechten zijn mensenrechten Over de voor- en de achterkant van de mensenrechtenbenadering" in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 52.

¹¹ Update to the 2012 Analytical Outcome Study on the normative standards in international human rights law in relation to older persons Working paper prepared by the Office of the High Commissioner for Human Rights", OCHR, 21 maart 2021; Advies 2023/1 van de Vlaamse Ouderenraad, "Naar een VN-Conventie voor de mensenrechten van ouderen, Vlaamse Ouderenraad", <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/>, p.4; M. De Pauw, *International Human Rights Law: between Fragmentation and Coordination. A Case Study on the Emerging Rights of Older Persons*, PhD-thesis, Vrije Universiteit Brussel, 2017, p389.

¹² *Ibid.* De Mensenrechtenkamer van de Vlaamse Ombudsdienst – die in 2023 in het Vlaams Mensenrechteninstituut inkantelde – publiceerde in 2020 een rapport waaruit blijkt dat ouderen disproportioneel onder de maatregelen te lijden hebben gehad: "Stemmen uit de stilte. Getuigenissenboek residentiële ouderenzorg", 3 juli 2020, Vlaamse ombudsdienst.

¹³ Vlaams ouderenbeleidsplan 2020-2025, VR 2022 2503 MED.0101/2BIS.

¹⁴ Zo zijn er ouderenadviesraden die in de ene gemeente zeer actief zijn, terwijl ze in een andere gemeente slechts pro forma een advies uitbrengen. Zie B. Verschuere, N. De witte en D. Verte, "Inclusie en participatie van ouderen in het lokaal beleid. Enkele inzichten uit de Belgian ageing studies", in J. Vranken, P. De Decker, D. Verte en R. Crivit (ed.), *Ongehoord en ongezien. Hoe Vlaanderen vergrijst*, Gompels & Scavina, 2023, p. 260. Zie ook M. Merrigan en P. Lemmens, "Hoe krijgen we grijs aan zet?" in A. De Jaegere, M. Vanhee, N. Van Leuven, *Grijs aan Zet*, 2023, Maklu.

¹⁵ "Een inclusieve benadering veronderstelt een collectieve bevoegdheid." Antwoord van minister Hilde Crevits, *Verslag namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding over de nota van de Vlaamse Regering Vlaams Ouderenbeleidsplan 2020-2025*. (1224 (2021-2022) – Nr. 2) ingediend op 7 oktober 2022 (2022-2023).

beeldvorming van ouderen als actieve medeburgers in de samenleving, door onder andere vooroordelen, stereotypen en discriminatie op basis van leeftijd tegen te gaan. Het huidige ouderenbeleidsplan vermeldt dit slechts éénmaal, terwijl het net het vertrekpunt van het hele beleid dient te zijn: het erkennen van ouderen in hun waardigheid, als waardevolle, participerende leden van de Vlaamse samenleving.¹⁶

2. Steeds terugkerende uitdagingen

Momenteel wordt er vanuit verschillende beleidsdomeinen gewerkt rond de rechten van ouderen. Via het ouderenbeleidsplan worden die verschillende acties deels samengebracht, echter - zoals uit de volgende voorbeelden blijkt - komt hetzelfde probleem telkens terug.

Mobiliteit en toegankelijkheid voor ouderen

In Vlaanderen blijven mobiliteitsproblemen en ontoegankelijkheid een aanzienlijke bron van bezorgdheid voor ouderen.¹⁷ Het aanbod van een passend openbaar vervoer bemoeilijkt de mobiliteit van oudere burgers zonder eigen voertuig.¹⁸ Dit kan hen beletten om vrij en zelfstandig te reizen binnen hun regio, vooral als ze afhankelijk zijn van het openbaar vervoer voor essentiële diensten zoals medische zorg, boodschappen en sociale activiteiten. Daarnaast vormen ontoereikende infrastructuur, zoals slecht onderhouden voetpaden, gebrek aan publieke toiletten, weinig zitplaatsen in de openbare ruimte en ontoegankelijke gebouwen verdere hindernissen voor ouderen met mobiliteitsproblemen. Mobiliteit vormt in die zin een essentiële voorwaarde om het recht op werk, zorg, cultuur, ... uit te oefenen.

De demografische trends dragen ook bij aan de complexiteit van mobiliteitsproblemen onder ouderen in Vlaanderen. Met een vergrijzende bevolking neemt het aantal ouderen toe, waardoor de vraag naar geschikte transportopties voor deze groep ook stijgt. Het ontbreken van specifiek op ouderen gerichte mobiliteitsoplossingen, zoals vervoer op maat, pendeldiensten of gedeelde mobiliteitsinitiatieven, verergert de situatie verder. Bovendien kunnen ouderen met beperkte financiële middelen zich het gebruik van alternatieve vervoerswijzen, zoals taxi's of privé-ritten mogelijk niet veroorloven, waardoor ze geïsoleerd raken van belangrijke diensten en sociale interacties. Het aanpakken van deze mobiliteitsproblemen vereist daarom een geïntegreerde aanpak op zowel beleids- als uitvoerend niveau, met investeringen in verbeterde infrastructuur, uitbreiding van openbaar

¹⁶ Normative standards and obligations under international law in relation to the promotion and protection of human rights of older persons, OHCHR, 2022, UN Doc. A/HRC/49/70; Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, UN Doc. A/HRC/48/53, 2021; Global report on ageism, *World Health Organization*; 2021, CC BY-NC-SA 3.0 IGO; Update to the 2012 Analytical Outcome Study on the normative standards in international human rights law in relation to older persons Working paper prepared by the Office of the High Commissioner for Human Rights, OCHR, 21 maart 2021;

¹⁷ ["Laat ouderen niet achter in vervoersarmoede" | Vlaamse ouderenraad \(vlaamse-ouderenraad.be\); NMBS wil 'seniorenticket' afschaffen: Ouderenorganisaties ondernemen actie | Vlaamse ouderenraad \(vlaamse-ouderenraad.be\)](#); T. Vanoutrive, "Over essentiële bereikbaarheidsrechten van ouderen", in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 187-197.

¹⁸ T. Vanoutrive, "Basisbereikbaarheid: vooruitgang of volksverlakkerij? – Omtrent de hervorming van De Lijn" in D. Verté, J. Vranken, P. De Decker en R. Crivit, *Recht op grijs – Bouwen aan ouderenbeleid*, Gompel & Svacina, p. 181-188.

vervoer en innovatieve mobiliteitsoplossingen die specifiek zijn ontworpen om de behoeften van oudere burgers in Vlaanderen te ondersteunen. In het huidige ouderenbeleidsplan 2020-2025 staat hierover echter niets te lezen, er werden geen acties in verband met mobiliteit en ouderen opgenomen, tenzij er een link is met wonen.¹⁹

Digitale inclusie van ouderen

Ouderen kunnen diverse digitale drempels ervaren als gevolg van een combinatie van factoren. Allereerst is er het probleem van toegang tot internet en digitale technologieën.²⁰ Een aanzienlijk deel van de oudere bevolking heeft geen internetabonnement vanwege financiële beperkingen of een gebrek aan kennis over hoe ze deze technologieën kunnen gebruiken, wat resulteert in een gebrek aan connectiviteit en toegang tot essentiële diensten en informatie online.

Digitale geletterdheid speelt dus een cruciale rol. Veel ouderen missen de benodigde kennis en vaardigheden om digitale toepassingen te gebruiken, waardoor ze zich ongemakkelijk voelen bij het gebruik van nieuwe technologieën en worstelen met het begrijpen van digitale concepten. Dit gebrek aan vertrouwdheid kan leiden tot angst en terughoudendheid bij het gebruik van digitale apparaten en platforms, en vermindert zo hun bereidheid om digitale technologieën te omarmen. Bovendien ervaren ouderen problemen met de ondersteuning, wat ook kan bijdragen aan digitale uitsluiting.²¹ Het aanbieden van toegankelijke ondersteuning, zoals telefonische hulpdiensten en persoonlijk contact, is van essentieel belang om ouderen te helpen bij het overwinnen van deze hindernissen.²²

Vlaanderen heeft reeds aanzienlijke stappen gezet op het gebied van e-inclusie door middel van het implementeren van het actieplan 'Iedereen digitaal' binnen het gelijkkansenbeleid.²³ Er werden onder andere middelen vrijgemaakt om lokale besturen te ondersteunen bij de uitrol van een lokaal e-inclusiebeleid, en via het leernetwerk e-inclusie dat wordt georganiseerd door de Vereniging van de Vlaamse Steden en Gemeenten. Het nieuwe Gelijkekansendecreet verankert digitale inclusie bovendien als volwaardig onderdeel van het Vlaamse gelijkkansenbeleid. Daarnaast zijn er projecten zoals de digibanken, waar mensen terecht kunnen voor vragen, ondersteuning en opleidingen.

Het blijft echter van belang om voortdurend aandacht te besteden aan de digitale inclusie, omdat technologie ook voortdurend evolueert. Hierdoor moeten we er telkens voor zorgen dat bepaalde bevolkingsgroepen, zoals ouderen, niet achterblijven en volledig kunnen profiteren van de mogelijkheden die digitale technologieën bieden. De digitale kloof is niet enkel een uitdaging voor ouderen, maar het zijn wel de rechten van ouderen die door digitalisering vaak

---

¹⁹ Vlaams ouderenbeleidsplan 2020-2025, VR 2022 2503 MED.0101/2BIS; Zie ook Reactie op het Vlaams Ouderenbeleidsplan 2020-2025, 17 juni 2022, [Onze reactie op het Vlaams Ouderenbeleidsplan | Vlaamse ouderenraad \(vlaamse-ouderenraad.be\)](#). In de 'beleidsnota 2019-2024 Mobiliteit en Openbare Werken' komen ouderen slechts aan bod in het kader van het toegankelijk maken van halte-infrastructuur.

²⁰ Advies 2020/5 Over de digitale inclusie van ouderen, Vlaamse ouderenraad, 16 december 2020, p. 1-23.

²¹ *Ibid.*

²² Advies nr. 4/2022 van 18 februari 2022 van het Federaal Instituut voor de Bescherming en de Bevordering van de Mensenrechten, p. 11; Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Solidariteit en armoede – Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie, *op. cit.*, p. 27.

²³ <https://www.vlaanderen.be/samenleven/toegankelijkheid-e-inclusie/e-inclusie>

in de verdrinking komen. De digitale evolutie biedt trouwens meer kansen dan ooit om actief deel te nemen aan de samenleving. Door de juiste ondersteuning en verbetering van digitale vaardigheden kunnen ouderen hun volledige potentieel benutten en profiteren van de voordelen die digitale technologieën te bieden hebben. Het is dus niet alleen een kwestie van het aanpakken van tekortkomingen, maar ook van het erkennen en stimuleren van de kracht van ouderen in het digitale tijdperk.

Desalniettemin blijft het van essentieel belang rekening te houden met wie niet digitaal vaardig is. De toegang tot openbare diensten en het daarbij horende recht op participatie aan de samenleving kan niet van internettoegang afhankelijk worden gemaakt. Er dient dan ook altijd voorzien te worden in alternatieve toegangswegen zodat ook burgers die digitaal niet of minder vaardig zijn, inclusief ouderen, van essentiële diensten gebruik kunnen maken.

Ouderen en het recht op wonen

Veel ouderen streven ernaar om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen, maar vaak zijn de woningen niet aangepast aan hun behoeften naarmate ze ouder worden. Het stimuleren van de bouw van aangepaste of aanpasbare woningen is dan ook cruciaal, zowel in de reguliere bouwmarkt als de sociale woningen.²⁴ Het is bovendien belangrijk om tijdig te verhuizen naar meer geschikte woningen, bijvoorbeeld woningen die kleiner zijn en dicht bij voorzieningen liggen. Vooral in stadscentra, waar wonen vaak duur is, blijft het recht op wonen voor ouderen een uitdaging, met name voor huurders met een laag pensioen.²⁵ Hierbij is het van essentieel belang om te informeren over mogelijke aanpassingen, woonvormen en hun eigenheid.²⁶ Echter blijft een dergelijk sensibiliseringsbeleid op lange termijn uit, waardoor veel ouderen in onaangepaste woningen blijven wonen of pas verhuizen wanneer het eigenlijk al te laat is.²⁷

Ondanks het streven van het ouderenbeleidsplan 2020-2025 naar het creëren van hoogwaardige woonomgevingen voor ouderen, lijken de daadwerkelijke ambities van de Vlaamse regering beperkt te blijven tot het aanpassen van de toewijzing van sociale huurwoningen, het evalueren van bestaande proefprojecten voor experimentele woonvormen, en het herzien van de regelgeving rond zorgwonen.²⁸ De dringende behoefte aan een duidelijk langetermijnplan voor de huidige en toekomstige woonbehoeften van ouderen wordt nog onvoldoende aangepakt. Er dient met andere woorden werk gemaakt te worden van een inclusief en over meerdere domeinen heen gedeeld om het recht op wonen voor alle ouderen, ongeacht hun financiële situatie, te waarborgen en te verwezenlijken.

---

²⁴ N. De Witte en D. Verté, "Ouderen, hun (wenselijke) leefomgeving en eenzaamheid" in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 164.

²⁵ P. De Decker en E. Volckaert, "Arm en oud in de stad – Oudere huurders en het recht op wonen" in D. Verté, J. Vranken, P. De Decker en R. Crivit, *Recht op grijs – Bouwen aan ouderenbeleid*, Gompel & Svacina, p. 41-52.

²⁶ J. Vaes en A. De Waele, "Nieuwe kleinschalige wooninitiatieven voor senioren – Belemmeringen vanuit de juridisch-planologische context" in D. Verté, J. Vranken, P. De Decker en R. Crivit, *Recht op grijs – Bouwen aan ouderenbeleid*, Gompel & Svacina, p. 189-204.

²⁷ L. Goossens en H. Beersmans, "Wrikken aan wonen (voor ouderen) 2.0" in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 259-268.

²⁸ Vlaams ouderenbeleidsplan 2020-2025, VR 2022 2503 MED.0101/2BIS; Zie ook *Reactie op het Vlaams Ouderenbeleidsplan 2020-2025*, 17 juni 2022, [Onze reactie op het Vlaams Ouderenbeleidsplan | Vlaamse ouderenraad \(vlaamse-ouderenraad.be\)](https://www.vlaamse-ouderenraad.be).

Oudere werknemers brengen een onschatbare schat aan ervaring, stabiliteit en expertise naar de arbeidsmarkt. Hun grote bijdrage aan de werkplek wordt echter vaak over het hoofd gezien in een arbeidsklimaat dat gericht is het actieve, jonge(re) deel van de bevolking. Zo worden oudere werknemers vaak geconfronteerd met verschillende problemen op de arbeidsmarkt, waaronder marginalisering en een gebrek aan doorgroeimogelijkheden.²⁹ Ondanks hun ervaring en vaardigheden worden zij vaak op een zijspoor gezet binnen organisaties, waarbij zij geen verantwoordelijkheden meer krijgen of niet kunnen doorstoten naar hogere functieniveaus. Deze potentiële vorm van leeftijdsdiscriminatie kan leiden tot gevoelens van frustratie en onrechtvaardigheid bij oudere werknemers, die zich buitengesloten voelen van verdere professionele ontwikkeling.

Daarnaast ervaren oudere werknemers serieuze moeilijkheden bij het vinden van een nieuwe baan, zelfs in tijden van arbeidskrapte.³⁰ Wanneer zij werkloos worden, maken zij weinig kans om opnieuw aan de slag te gaan, ondanks hun waardevolle ervaring en expertise.³¹ Hoewel de VDAB al aanzienlijke inspanningen heeft geleverd om deze problemen aan te pakken³², blijken ook hier leeftijdsvooroordelen en negatieve percepties over de productiviteit en aanpassingsvermogen van oudere werknemers hardnekkig te zijn. Oudere werknemers worden vaak ten onrechte bestempeld als minder dynamisch en flexibel, met een lagere productiviteit en frequentere ziekte.³³ Onderzoek weerlegt deze vooroordelen echter: vanaf 50 jaar ervaren werknemers vaak net minder stress en absentisme, tonen ze een hogere betrokkenheid bij hun werk en hebben ze een betere vitaliteit dan jongere collega's. Ze zijn flexibel inzetbaar en blijven doorgaans loyaal aan hun werkgever, waardoor ze waardevolle krachten blijven in een organisatie.³⁴ Het is van cruciaal belang dat deze vooroordelen worden doorbroken, dat de waardevolle bijdrage van oudere werknemers aan de arbeidsmarkt wordt erkend en gewaardeerd, zodat ouderen niet langer gezien worden als dure en minder productieve, maar net als gegeerde en waardevolle werknemers.

²⁹ G. Van Hootegeem en R. Crivit, "Is grijs het nieuwe goud"? in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 108-124; A. Blackham, " *Extending Working Life for Older Workers – Age Discrimination law, Policy and Practice*, Hart, 2016, 235p.

³⁰ BAROMETER 2023, Empowering older people in the labour market for sustainable and quality working lives, Age Platform Europe, <https://www.age-platform.eu/barometer-2023/>; G. Van Hootegeem en R. Crivit, "Is grijs het nieuwe goud"? in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 108-124; A. Blackham, " *Extending Working Life for Older Workers – Age Discrimination law, Policy and Practice*, Hart, 2016, 235p.

³¹ L. Lippens, S. Vermeiren en S. Baert, "The state of hiring discrimination: A meta-analysis of (almost) all recent correspondence experiments", 2023, *European Economic Review*, Volume 151, 104315.

G. Van Hootegeem en R. Crivit, "Is grijs het nieuwe goud"? in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst*, 2023, Gompel & Svacina, p. 113

³² Kansengroepen in Kaart 50-plussers op de Vlaamse arbeidsmarkt, VDAB Studiedienst – december 2010, https://www.vdab.be/sites/default/files/media/files/KiK_50plussers201012.pdf, p. 25-26.

³³ Steunpunt WSE, Over Werk 2007/2, "De lusten en lasten van oudere werknemers – in de ogen van werkgevers.", Onderzoek van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (Nidi), 2007.

³⁴ Kerncijfers absentisme in 2022, Securex, <https://www.securex.be/getmedia/a40be748-b609-419c-85c7-330fc65df738/WhitePaper-Absenteisme-2022-nl.pdf?ext=.pdf>; Kansengroepen in Kaart 50-plussers op de Vlaamse arbeidsmarkt, VDAB Studiedienst – december 2010, https://www.vdab.be/sites/default/files/media/files/KiK_50plussers201012.pdf, p. 22.

3. Nood aan een breder mensenrechtenperspectief

Uit de voorgaande voorbeelden blijkt dat het miskennen van de essentiële waarde van ouderen, hun grote bijdrage en hun actieve rol in de gemeenschap, nog steeds een wijdverspreid en beleidsdomeinoverschrijdend probleem is. Ondanks de technologische vooruitgang blijft mobiliteit en toegang tot transport een probleem. Ondanks de mogelijkheden die de digitale ontwikkelingen bieden, blijven ouderen vaak geïsoleerd achter. Ondanks de verbeterde woonkwaliteit de laatste decennia wonen net zij vaak in slecht aangepaste woningen.³⁵ Ondanks de bewezen grote meerwaarde van ouderen op de arbeidsmarkt blijven zij aanlopen tegen negatieve stereotypes.

De inspanningen die nu reeds – ook in het kader van het ouderenbeleidsplan - op vlak van mobiliteit, wonen, digitale inclusie,... worden genomen zijn waardevol maar vertrekken te weinig van een gedeelde verantwoordelijkheid en toezicht. Door de beperking in de tijd van elk ouderenbeleidsplan wordt beleid op lange termijn ook bemoeilijkt. Dit is des te problematisch omdat de uitdaging gelet op de demografische evoluties enkel maar groter wordt. De taak zal er bovendien in liggen om in elke dimensie van het beleid te vertrekken van de positieve aspecten van de inclusie van ouderen, van hun waardigheid en hun volwaardige participatie in de samenleving.

Het Vlaams Mensenrechteninstituut adviseert om in het ouderenbeleid telkens de **mensenrechtendimensie** mee te nemen. Mensenrechten danken hun bestaan immers niet aan bepaalde beleidskeuzes maar aan de essentiële kenmerken van onze menselijkheid en menselijke waardigheid.³⁶ Voor de specifieke problemen in de verschillende domeinen kan immers telkens een mensenrechtelijk perspectief gehanteerd worden, gaande van het recht op (lichamelijke) autonomie, het recht op waardigheid, op privacy en familielevens, het recht op participatie en sociale inclusie, het recht op fysieke en mentale ondersteuning, het recht om niet gediscrimineerd te worden,...³⁷ De betrokkenheid van internationale mensenrechtenmechanismen bij de rechten van ouderen is echter niet altijd systematisch, coherent of volgehouden. Bestaande mensenrechtenverdragen gelden voor mensen van alle leeftijden, maar de bestaande standaarden die ouderen beschermen zijn verspreid over verschillende verdragen en actieplannen.

Eerder werden rechten van bepaalde groepen al samengebracht in afzonderlijke verdragen, wat tot een aanzienlijke versterking leidde. Een voorbeeld hiervan is de Conventie inzake de rechten van personen met een handicap³⁸, waarbij pleitbezorgers, het maatschappelijk middenveld, regeringen en anderen werden samengebracht rond kwesties met betrekking tot handicap.³⁹ Als gevolg van dit verdrag is er aanzienlijke wetgeving gewijzigd of ingetrokken om

---

³⁵ Advies 2020/5 Vlaamse ouderraad, "Over de digitale inclusie van ouderen", 16 december 2020, <https://www.vlaamse-ouderraad.be/>.

³⁶ VMRI decreet, Memorie van Toelichting, p 5.

³⁷ Voor een analyse toegespitst op de zorgcontext, zie "'We have the same rights'" The Human Rights of Older Persons in Long-term Care in Europe, Juni 2017, ENNHRI, p 9, 12-13.

³⁸ Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap

³⁹ T. Degener, "10 years of Convention on the Rights of Persons with Disabilities Theresia Degener", *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2017, Vol. 35(3)a, p. 152–157;

de eerbiediging van de rechten van personen met een handicap te waarborgen.⁴⁰ Een ander voorbeeld is het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Een specifieke tekst en/of toezichtsmechanisme kan met andere woorden bijkomende aandacht besteden aan de specifieke problemen van een bepaalde groep. Net als kinderen en personen met een handicap hebben ouderen nood aan bijzondere bescherming. Ze komen immers maar beperkt aan bod in de traditionele mensenrechtenverdragen en zijn vaak disproportioneel slachtoffer van conflicten en rampen. Het probleem blijft echter vaak onzichtbaar, waardoor het ook niet krachtdadig wordt aangepakt.⁴¹ Daar waar de problemen kunnen worden aangepakt vanuit bestaande verdragen zoals het VN-verdrag Handicap, botsen ze vaak op allerlei beperkingen.⁴²

Net zoals het VN-verdrag handicap een katalysator is geweest voor positieve veranderingen, zou een specifiek VN-Verdrag ter bescherming van de mensenrechten van ouderen een vergelijkbare impact kunnen hebben. Het ontbreken van een specifiek normatief instrument, specifiek over dit onderwerp, samen met de conceptuele beperkingen van bestaande instrumenten, lijkt een belangrijke factor te zijn die bijdraagt aan deze tekortkomingen. Het aannemen van een dergelijk instrument zou een effectieve manier zijn om ingrijpende veranderingen teweeg te brengen in hoe de mensenrechten van ouderen worden begrepen en beschermd, wat vervolgens zou leiden tot veranderingen in wetgeving en praktijk op alle niveau's die nodig zijn om ervoor te zorgen dat ouderen volledig kunnen genieten van hun rechten.⁴³

Anders dan huidige internationale actieplannen over vergrijzing⁴⁴ is een internationaal verdrag bindend. Het vervult bovendien verschillende functies, zoals het verstrekken van een signaal van erkenning en bescherming van de rechten van ouderen het vergroten van de sensibilisering rond deze rechten, het katalyseren van beleidsontwikkeling en belangenbehartiging, het bieden van inhoudelijke leidraden en het verzekeren van afdwingbaarheid van deze rechten.⁴⁵ Indien een dergelijk verdrag wordt opgericht, zal er een VN-Comité voor de rechten van ouderen worden ingesteld, evenals een onafhankelijk opvolgingsmechanisme dat betrokken personen, organisaties en verenigingen op lange termijn informeert over en bewust maakt van de rechten die een dergelijk verdrag garandeert.

---

⁴⁰ Op basis hiervan werd o.a. NOOZO – Vlaamse adviesraad handicap opgericht dat advies geeft aan de Vlaamse Regering over alle onderwerpen die belangrijk zijn in het leven van personen met een handicap; Decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, 21/03/2014 (M-decreet); EU Framework for the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2012.

⁴¹ Zie het doctoraat van Marijke De Pauw (De Pauw, 2017), naar verwezen in B. Hubeau, N. Van Leuven, "Ouderenrechten zijn mensenrechten", in J. Vranken, P. Decker, D. Verté en R. Crivit, *Ongehoord en ongezien Hoe vlaanderen vergrijst, 2023*, Gompel & Svacina, p. 51-52.

⁴² Arrest Grondwettelijk hof van 24 februari 2022, nr. 29/2022. Personen die vóór 65 jaar door een handicap zijn getroffen, kunnen individuele integratiehulp genieten indien zij hun eerste aanvraag om hulp hebben ingediend vóór 65 jaar, maar niet indien zij ze indienen na 65 jaar (artikel 275 van het Waalse Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid). Aan het Hof werden vragen gesteld over dat verschil in behandeling.

⁴³ Advies 2023/1 van de Vlaamse Ouderenraad, "Naar een VN-Conventie voor de mensenrechten van ouderen", <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/>, p.6-7; M. De Pauw, "De juridische verankering van ouderenrechten – Over de noodzaak van een nieuw VN-verdrag" in D. Verté, J. Vranken, P. De Decker & R. Crivit (red.), *Recht op grijs – Bouwen aan ouderenbeleid*, Gompel&Savina, 2024, p. 265-277.

⁴⁴ Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing, Second World Assembly on Ageing, 8 – 12 April 2002; Global strategy and action plan on ageing and health, World Health Organisation, 2017.

⁴⁵ Advies 2023/1 van de Vlaamse Ouderenraad, "Naar een VN-Conventie voor de mensenrechten van ouderen", <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/>, p.6-7; M. De Pauw, "De juridische verankering van ouderenrechten – Over de noodzaak van een nieuw VN-verdrag" in D. Verté, J. Vranken, P. De Decker & R. Crivit (red.), *Recht op grijs – Bouwen aan ouderenbeleid*, Gompel&Savina, 2024, p. 265-277.

Bovendien zou het advies en begeleiding bieden aan personen wiens rechten zijn geschonden, waardoor er een effectieve en gecoördineerde aanpak van problemen met betrekking tot de rechten van ouderen wordt gefaciliteerd. Het huidig ouderenbeleid mist een dergelijk onafhankelijk opvolgingsmechanisme, wat een hiaat vormt voor de bevordering van de rechten van ouderen, terwijl het aantal uitdagingen zeer groot is en enkel zal stijgen, gelet op de demografische evolutie die op ons afkomt.

Het belang van monitoring mag verder niet worden onderschat. Door een VN-conventie en het bijbehorende comité wordt er een gestructureerd mechanisme gecreëerd dat gericht is op het identificeren, evalueren en aanpakken van problemen met betrekking tot de rechten van ouderen. Dit betekent dat er verplichte rapportages zullen zijn, over alle domeinen heen, waardoor zowel successen als tekortkomingen transparant worden gemaakt en overheden worden aangezet om stappen te zetten en hun verantwoordelijkheid op te nemen. Hierbij is het belangrijk om als overheid voldoende middelen te investeren in de opvolging van deze rapportering.

Het Vlaams Mensenrechteninstituut wijst op een urgente en grote kans voor Vlaanderen die zich aandient in dit domein. Momenteel buigt een werkgroep van de VN zich over de totstandkoming van een nieuw verdrag voor de rechten van ouderen. Tot nu toe sprak de Belgische delegatie zich al uit voor een betere implementatie van de bestaande internationale rechtsnormen. De Hoge VN-Commissaris voor de Mensenrechten benadrukt echter dat een tweesporenaanpak noodzakelijk is, waarbij ook werk wordt gemaakt van een specifiek verdrag.⁴⁶ Ook vanuit middenveld is er aanzienlijke steun voor de totstandkoming van dergelijk verdrag.⁴⁷

De Vlaamse Regering speelt een cruciale rol in het vormgeven van het Belgische standpunt over internationale dossiers rond ouderenbeleid. Met de 14e sessie van de VN *Open-Ended Working Group on Ageing* in het vooruitzicht⁴⁸, **adviseert het Vlaams Mensenrechteninstituut dat Vlaanderen een leidende rol opneemt en actief in de overlegorganen pleit voor de totstandkoming van een specifiek VN-Verdrag ter bescherming van de mensenrechten van ouderen.** Door zich hier voor in te zetten zou Vlaanderen een significante bijdrage leveren aan het bevorderen en beschermen van de rechten van ouderen, zowel binnen Vlaanderen als op internationaal niveau. Enkel zo kan over alle beleidsdomeinen, over alle actieplannen en programma's heen op lange termijn verandering worden bewerkstelligd in de rol die ouderen spelen in Vlaanderen: niet als zorgbehoevende, uitgetelde personen per beleidsdomein, maar als actieve Vlaamse burgers die in al hun facetten mee onze samenleving vormgeven en als zodanig in hun waarde en waardigheid worden gerespecteerd.

---

⁴⁶ Update to the 2012 Analytical Outcome Study on the normative standards in international human rights law in relation to older persons Working paper prepared by the Office of the High Commissioner for Human Rights”, OCHR, 21 maart 2021.

⁴⁷ Advies 2023/1 van de Vlaamse Ouderenraad, “Naar een VN-Conventie voor de mensenrechten van ouderen”, <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/>; Petitie van Amnesty International Vlaanderen, Bescherm de rechten van ouderen <https://www.amnesty-international.be/>; Resolutie van de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers over een internationale conventie tegen leeftijdsdiscriminatie van ouderen, 12 maart 2020, DOC 55 0305/007; M. De Pauw, “De juridische verankering van ouderenrechten – Over de noodzaak van een nieuw VN-verdrag” in D. Verté, J. Vranken, P. De Decker & R. Crivit (red.), *Recht op grijs – Bouwen aan ouderenbeleid*, Gompel&Savina, 2024, p. 265-277.

⁴⁸ Deze zal plaatsvinden van 20 mei tot 24 mei 2024. Zie <https://social.un.org/ageing-working-group/index.shtml>.